

JOVAN ŠUICA

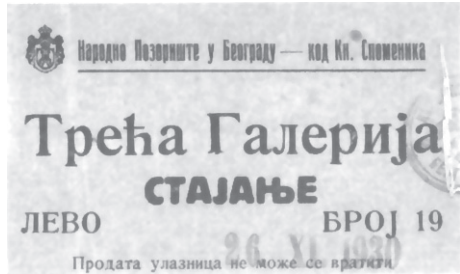
U OPERSKOJ LOŽI

EVOLUTA

Jovan Šuica

U OPERSKOJ
LOŽI

Beograd, 2016.

*Posetiocima Beogradske opere,
sa treće galerije: stajanje, levo!*

PROLOG

Si puo? Si puo? Signore, signori!¹

Veče je svečanije od dana.

Predstava još nije počela. U sali iskićenoj gipsanim i pozlaćenim amorima, muzama, kristalnim lusterima, krinovima od alabastera, tamnocrvenim baršunom, koji miriše na smole iz Male Azije, prijatan žamor. Pljesnućete dlan o dlan i dići će se gvozdена zavesa, koja vas štiti od vatre, ali i „strasne vatre” sa scene. Raskriliće se plišani zastor i vi ćete, kroz zamišljeno ogledalo, koje deli binu od gledališta, kao Alisa u zemlji čuda, ući u SVET OPERE.

Ako biste ovu knjigu čitali naglas, vi biste morali da pevate. U OPERI se ne govori — u njoj se peva. Ukoliko prihvatite ovu *igru* od samog početka, onda budite spremni da se suočite sa junacima, koji nesrećni pevaju, ranjeni pevaju, umirući pevaju, i to najlepšim glasom.

Pevaju i kada su srećni i zaljubljeni, ali tada pevate i vi.

Operski svet je čudesan. Nigde, na ovoj planeti, nećete naići pod istim krovom na: bogove i prodavce igračaka, sveštenike, veštice, slikare, Cigane, Kineze, dvorsku budalu, šefa policije, faraona, revolucionara, kapetana ratne flote, kavaljera sa ružom, toreadora bez bika, apotekara, đavola i narod sa decom i bez dece.

Najfantastičniji turistički aranžman ponudiće vam *opera*. Pod istim krovom videćete slike i boje Španije, Galije, Škotske, Afrike, Rusije, Japana, Egipta, Amerike.

U ovoj knjizi upoznaćete se sa dvadeset pet, od oko pedeset vrlo popularnih, ili stotinu poznatih opera. Neosporno je i nezaobilazno da smo se ovim pokušajem možda nekome zamerili. Sa naše liste, koja je duža od Leporelovog spiska (sluge Don Đovanija), ipak smo morali ponešto da izostavimo.

Sa piscem ovih redova ne bi hteo da razgovara Wagner, mada ni pisac ne bi voleo da razgovara sa ovim gigantom nemačke muzike, bar za sada.

Čajkovski, Doniceti, Dvoržak, pa i Verdi, okreću glavu i prelaze na drugu stranu ulice kad sretnu autora ove knjige.

¹ „Si puo?” — „Da l’ smem?” „Signore, signori!” — „Dame i gospodo”, prve reči klovna Tonija, koje peva ispred zavesе, pred početak predstave u prologu Leonkavalove opere *Pajaci*.

Ali, nije se imalo kud!

Da bi se spasla duša od muzičke plime okeanskih razmera, načinjen je sledeći izbor.

Pred vama je knjiga sa spiskom od 25 operskih dela koje je stvaralo 16 kompozitora. Opere su poredane abecednim redom: počeli smo *Aidom*, etiopskom princezom i robinjom Faraonove kćeri, a dokle smo došli, videćete i sami makar u čitanju sadržaja knjige.

Svaka opera ima genetski kod, sa proverenim podacima: ime, kada i gde je rođena, ime oca, zanimanje, broj dece i naravno rubriku — „osobeni znaci”.

Za čitaoce žedne nota, a ne slova, napisali smo odeljak sastavljen od pet-šest rečenica pod naslovom: „U nekoliko reči”.

Još jedna preporuka: ako ste jedan od onih koji *prvi put sa ocem ide u operu*, a vaša pozorišna kuća prikazuje delo koje je predstavljeno u knjizi, pronađite ga i pročitajte sadržaj bar tri puta. Zapamtite imena glavnih junaka ili ime opere, i hrabro, u svečanom odelu, bez bombona u celofanskoj kesi, koja šušti kao brezova šuma na vetru smetajući i dirigentu, krenite u operu.

Sastavljač ove knjige poznao je dvojicu starih, strasnih obožavalaca operске muzike, i krišom beležio njihove razgovore koje su vodili u OPERSKOJ LOŽI; pred predstavu, između činova ili onda kada im nešto nije bilo zanimljivo. Na primer, zasviraju „sitne note”. Tada se, u stvari, operски pevači pripremaju da otpevaju veliku ariju. Vremešni džentlmeni su skladan duet, koji ume harmonično da zvuči. Oni pričaju, čitaju, izmišljaju, hvale se, lažu u svim tonalitetima, i neizbežan su činilac u jednoj uspešnoj predstavi. Oni su, kako za sebe kažu, „supereksperti”.

Ne postoji nijedna primadona na svetu koju nisu poznavali, niti kompozitor kome nisu dopisivali note ili libretista, a da od njih nije dobio žestoku kritiku.

Nijedan od njih dvojice ne zna kada se rodio. Prvi strasni ljubitelj opere, bar on tako kaže, sa Mocartom je putovao u Prag, drugi je Verdiju brisao suze u Veneciji, posle kraha na premijeri *Travijate*.

Oni su bili i ostali stvarni obožavaoci OPERE. Obojica sa dobrim opaskama, katkad, začuđujući znalci ovog zanata, koji se sastoji od pesme, igre i muzike.

U njihovim razgovorima ima svega i svačega, pa i istine. Ipak, komentare ove dvojice prihvatite sa rezervom.

Međutim, ukoliko opera počinje da vam se dopada, ako ste je slušali više puta, na primer, operu *Karmen*, onda dozvolite sebi i nešto indiskrecije, (radoznalost je jedan vid inteligencije), i počnite da prislušujete šta dvojica starih prijatelja pričaju u *operskoj loži*. Vi ćete, vrlo brzo ući u „sistem”. Sa neverovatnom lakoćom, razlučićete šta je u ovim *razgovorima* fantazija, a šta nije.

Ne znamo šta je večeras na repertoaru u vašoj operskoj kući. Ako možete da birate, odlučite se za vašu prvu opersku stepenicu između *Seviljskog berberina*, *Travijate*, *Karmen* ili *Pajaca*. Na primer, ako vam je prva opera kojom ulazite u operski svet *Travijata*, onda i druga predstava u vašem životu neka bude ista opera. Sami ćete jednog dana uvideti da ste stali na pravi kamen, na operski basamak, prvi korak u osvajanju muzičkih visina.

Nećemo više nijedno slovo. Nije učtivo da se toliko mešamo u vaš život. Krenite od početka, sredine ili kraja, vi ste na potezu.

DOBRODOŠLI! ili kako kaže klovn Tonio, na kraju Prologa, pred početak Leonkavalove opere *Pajaci*:

„Andiam' incominciate!” — „Počinite!”

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ

Вечерња претстава

Код Споменика

Г. Алфред Пикавер, тенор, као гост

У понедељак, 28 јануара 1935 године

(54 пут)

А И Д А

Опера у четири чина (седам слика) од А. Гисланцони-а
Превоо С. Б. — Музика од **Б. Верди а**

Диригент г. Брезовшек

Редитељ г. Каракаш

Л И Ц А :

Краљ	—	—	—	г. Цвејн
Амнерис	—	—	—	г-ђа Бугариновић
Аида, робинја, Етиопљанка *	—	—	—	г-ца Нури-Хаџић
Радамес, војсковођа	—	—	—	г. ПИКАВЕР
Раџфис, првосвештеник	—	—	—	г. Јовановић
Амонасро, етиопски краљ, отац Аидин	—	—	—	г. Холодков
Гласник	—	—	—	г. Петровић
Свештеница	—	—	—	г-ђа Манојловић

Свештеници, свештенице, министри, војсковође, Етиопски заробљеници, Египатски народ и т. д.
Догађа се у Мемфису и Теби за време владавине Фараона.

Соло у балету играју: г-ђа Олењина и г. Хармош.

Декорације по нацртима г. Загородњука

Костими по нацртима г. Жедринског

После II, IV и V слике већа пауза.

Ц Е Н Е М Е С Т А :

КАРТЕР

ПРВА ГАЛЕРИЈА:

ДРУГА ГАЛЕРИЈА:

ТРЕЋА ГАЛЕРИЈА:

Ложа	дин. 400	Ложа	дин. 400	Ложа	дин. 200	Балкон	дин. 25
Фотеља балкон	90	Фотеља балкон	90	Фотеља у балк.	50	Седиште	20
Фотеља I ред	80	Фотеља I ред	70	Седиште I ред	40	Стајање	10
Фотеља II ред	60	Фотеља II ред	50	Седиште II ред	30	Задња галерија	20

Билетовари: уторак, 29 — Ожалошћена породица (места од 3—35 дин.)

AIDA

AIDA, opera u četiri čina

MUZIKA: Đuzepe Verdi (1813—1901)

LIBRETO: Antonio Gislancioni
prema kratkoj priči Marijet Beja, koju je
dramski uobličio Kamij de Lokl u saradnji
sa Verdijem

Lica:

Kralj Egipta, BAS

Amneris, njegova kći, MECOSOPRAN

Aida, etiopska princeza i robinja, SOPRAN

Radames, kapetan i vojskovođa egipatske
garde, TENOR

Ramfis, prvosveštenik boginje Izis, BAS

Amonasro, kralj Etiopije i Aidin otac,

BARITON

Glasnik, TENOR

Sveštenica u hramu boginje Izide, SOPRAN

Sveštenice i sveštenici, dostojanstvenici,

pisari, nosači štitova, čuvari velikih kraljev-

skih konjušnica, generali, komandanti

ratnih kola, kapetani straže, kraljeva garda,

roblje, igračiće, vojnici, narod

MESTO RADNJE: Memfis i Teba

VREME: doba dvanaeste dinastije faraona

1198—1166. pre n. e.

PREMIJERA: 24. decembra 1871, Operska

kuća u Kairu, Egipat

SUDELOVALI: Pozzoni, Grossi, Mongini,

Medini, Costa, Steler

DIRIGENT: Bottesini

PRVO IZVOĐENJE u Narodnom pozorištu
u Beogradu, 1. maja 1925.

JEZIK U ORIGINALU: italijanski

U NEKOLIKO REČI

KOMPOZITOR ĐUZEPE VERDI (Guseppe Verdi)

Ronkole, 1813. — Milano, 1901.

Italijanski kompozitor. Njegov muzički talenat otkriva učitelj i orguljaš Bajstroki. U desetoj godini Verdi postaje crkveni orguljaš. Zatim odlazi u obližnji grad Buzeto, gde mu pomaže imućni trgovac Bareci, kasnije njegov tast.

Potom, Milano, Buzeto. Povratak u Milano i prvo njegovo opersko delo *OBERTO*, postiže uspeh. Posle nove opere *JEDAN DAN KRALJEVSTVA*, doživljava ličnu tragediju; gubi dvoje dece i ženu Margeritu Bareci. Savladavši ličnu krizu, ispunjen patriotskim osećanjima piše operu *NABUKO*. Nastavlja da stvara velikom energijom i žestinom. Rađa se još nekoliko opera u čijim sadržajima su alegorije, koje svedoče o njegovom rodoljublju. *RAZBOJNICI*, *GUSAR*, *LOMBARDI*, *ERNANI*, *ATILA*. U drugoj etapi: *RIGOLETO*, *TRUBADUR*, *TRAVIJATA*. U toku svoje kratke političke karijere piše samo jednu operu — *MOĆ SUDBINE*. Posle šesnaest godina nekomponovanja novih opera, piše poslednju, *FALSTAF*.

Najvažnije opere: *NABUKO*, *ERNANI*, *ATILA*, *MAGBET*, *LUJZA MILER*, *ŠTIFELIO*, *RIGOLETO*, *TRUBADUR*, *TRAVIJATA*, *SICILIJANSKE VEČERI*, *SIMONE BOKANEGRA*, *BAL POD MASKAMA*, *MOĆ SUDBINE*, *DON KARLOS*, *AIDA*, *OTELIO* i *FALSTAF*.

O OPERI

Opera je komponovana po porudžbini kairiskog kediva-guvernera, Ismail-paše. Radnja je osmišljena na osnovu kratke priče francuskog egiptologa Ogista Eduarda Marijet Beja. Verdi ju je u saradnji sa Kamijem de Loklom dramatisovao. Konačan libreto piše pesnik Antonio Gislancioni.

Ovo je priča o devojci plemenitog porekla, etiopskoj princezi Aidi, koja je u egipatskom ropstvu. Ona doživljava velike patnje rascepljena između ljubavi prema egipatskom vojskovođi Radamesu i patriotizma prema svojoj porobljenoj otadžbini, Etiopiji. Posle trijumfalne egipatske pobeđe, Aida shvata da joj ostaje samo ljubav prema Radamesu, ali iz događaja koji slede, ona uviđa da ni romansa sa egipatskim vojskovođom neće biti ostvarena, i da je njena žrtva neizbežna.

AIDA

I ČIN

1. slika — Memfis. Velika dvorana kraljevske palate. Radames saznaje od prvosveštenika Ramfisa da ga je boginja Izis odredila za predvodnika egipatske vojske protiv Etiopljana. Zbog toga je ponosan. U ushićenju peva romansu „Čeleste Aida” robinji Aidi, u koju je zaljubljen. Dolazi kralj sa svitom i pošto je od glasnika čuo vest da je neprijatelj krenuo u napad, ispraća Radamesa u hram Vulkana, gde treba da bude osvećen njegov mač. U neizvesnosti ostaje princeza Amneris, očekujući Radamesov uspešan povratak. Da li će joj on, konačno, pokloniti svoje srce? Robinja Aida, koja voli Radamesa, takođe mu želi srećan povratak, ali sa velikim uznemirenjem u duši, jer će pobeđe Egipćana naneti zlo njenom narodu.

2. slika — U hramu Vulkana, sveštenice i prvosveštenik Ramfis, u svečanoj ceremoniji osvećuju Radamesov mač, koji će mu pomoći da ostvari trijumfalnu pobeđe.

II ČIN

1. slika — Kraljevske odaje. Princeza Amneris tuguje za Radamesom jer nema vesti o ishodu bitke između Egipćana i Etiopljana. Među njenim pratiljama, koje je razveseljavaju, nalazi se i Aida. U sumnji i ljubomori, Amneris, želeći da potvrdi da li je i Aida zaljubljena u Radamesa, saopštava joj da je on poginuo. Etiopska princeza, robinja Aida, skamenjena je od užasa, ali ubrzo, saznajući da je Radames živ, poverava se egipatskoj princezi, kako ga voli. Amneris je ismeva puna netrpeljivosti i mržnje prema suparnici.

2. slika — Teba, glavne kapije. Mnoštvo naroda očekuje pobeđnika, vojskovođu Radamesa. U velikoj povorci, iza egipatskih ratnika sa stegovima pobeđe, ide roblje. Među njima, Aida prepoznaje svoga oca, Amonasra, etiopskog kralja. On se predstavlja Egipćan-

AIDA

nima da je jedan od oficira, dok je etiopski kralj poginuo u boju. Egipatski kralj, kao nagradu za veliku pobjedu, spreman je da ispuni svaku Radamesovu želju, očekujući da će mladi vojskovođa tražiti ruku njegove kćeri. Međutim, Radames moli kralja da oslobodi etiopsko roblje ne pominjući Amneris. Kralj ga ipak poziva, kao svog budućeg zeta, da stane pred Amneris. Ona, puna nadmenosti i nadmoći, prkosi Aidi, stavljajući Radamesu na glavu lovorov venac. Radames je u nedoumici.

III ČIN

Obala Nila, pred hramom boginje Izide. Dok se princeza Amneris nalazi u hramu pripremajući se za venčanje, Aida je ugovorila tajni susret sa Radamesom. Umesto njega dolazi Amonasro, koji zatiče svoju zabrinutu i tužnu kćer. Na insistiranje oca, Aida pristaje na zajedničko bekstvo. Pošto nailazi Radames, Amonasro se sklanja u zaklon. Aida traži, od svog ljubljenog Radamesa, da joj kaže kojim putem mogu da pobegnu. Vojskovođa joj ispunjava želju, ali kada je saznao da je Aidin otac kralj Etiopije, Radames uviđa da je izdao svoju zemlju. Nailazi straža u pratnji princeze Amneris, koja hapsi Radamesa dok Amonasro beži.

IV ČIN

1. slika — Veliko predvorje u kraljevoj palati. Radamesa dovode vezanog. On odbija da se brani plašeći se da bi svojom odbranom mogao da donese zlo Aidi, koju i dalje voli. Princeza Amneris preklinje Radamesa da dokaže da je nevin, kako bi se spasao i postao njen. Radames je nepokolebljiv. Sveštenici na čelu sa prvosveštenikom Ramfisom izriču presudu: „Kriv je on!” Radames je izdajnik i mora biti živ zazidan u dubini hrama.

2. slika — Podzemlje hrama Vulkana. Radames čeka izvršenje kazne, postavljanje kamene gromade, koja će zauvek zatvoriti izlaz iz podzemlja. Na Ramfisov znak, zatvara se grobnica. Iz jedne senke izlazi Aida, koja se tu ranije sakrila čekajući Radamesa, spremna da zajedno sa njim umre. Aida i Radames zagrljeni očekuju smrt, dok iznad grobnice, Amneris, u suzama, oplakuje Radamesa, svoju veliku ljubav.

/ZAVESA, RITUALNO PADA/

— Poštovani kolega Milutine, o *Aidi* su ispisane tone i tone listova hartije, tomovi, čitave biblioteke.

— Valjda papirusa, gospodine Slavko, ako smo voljni da neko vreme provedemo u drevnom Egiptu.

— Kako Vam drago. Nemam ništa protiv!

— Odakle da počnem? Da li od Ogista Marijet Beja, koji je napisao kratku pričicu, da li od zabluda, povodom ove kairske premijere, da li od velelepnosti ove predstave, da li, možda, od Verdijeve prepiske sa prijateljima?

— Od svega pomalo. S obzirom na to da i ja raspolazem vrednim dokumentima, ovaj naš razgovor, u svakom slučaju, može obojici da koristi. Evo, ja počinjem istorijskim podatkom: Namesnik Kaira ili kairski kediv, Ismail-paša, kome je gradnja Sueckog kanala zavrtila glavu, hteo je, da taj svetski događaj, obeleži najsvetčanije, na više načina. Odlučio je da Egipt, a naročito Kairo, dobije obeležje kojim su se odlikovali evropski gradovi. Po uzoru na Pariz, želeo je da u Kairu izgradi avenije, parkove, i operu, u kojoj bi bile prikazivane predstave, poput onih u Evropi.

— A još neki podatak?

— Evo, sve piše: „Prvog novembra 1869. otvorena je *opera* u Kairu, predstavom Verdijevog *Rigoleta*, kojom je dirigovao Verdijev učenik Emanuele Muzio. Slavni maestro bio je pozvan, ali je to odbio, rekavši da je sprečen zbog mnogobrojnih poslova koji su u toku, i da nema običaj da komponuje za određenu priliku.

— Ako me pamćenje ne vara, on je komponovao *Moć sudbine* za carsko pozorište u Sankt Petersburgu!

— Tačno, ali ovo oko Kaira jeste činjenica. Dalje, zabluda je kako je *opera Aida* napisana po porudžbini, povodom otvaranja kanala. Suecki kanal, fenomen tadašnje graditeljske tehnike, svečano je otvoren 17. novembra 1869. godine.

Tada je krenula, povorka lađa, brodova i čamaca, sa svim bleskom i glamurom, predvođena brodom u kome je bila francuska carica Evgenija, žena Napoleona III.

Sledeći događaj, kako sam rekao, bilo je otvaranje Kairske opere, Verdijevim *Rigoletom*. Naravno, o *Aidi* nije bilo ni pomena. Međutim, kairskom kedivu, Ismail-paši, bilo je vrlo važno da novootvoreno pozorište postane hram *nacionalne* egipatske opere. Da ne bi, ovim činom, na bilo koji način, uticao na ondašnje političke prilike Evrope, na štetu svoje zemlje, odlučeno je da tema za novu operu bude ambijent *starog Egipta*.

— I šta se dalje zbilo?

AIDA

— Francuski arheolog Ogist Marijet, koji je već duže vremena živeo u Egiptu, napisao je kratku priču.

U stvari, to je bila osnova budućeg libretoa za operu *Aida*. Kako je Ogist Marijet imao i dalje dobre veze sa svojom otadžbinom, Francuskom, on se obratio prijatelju Kamiju di Loklu, Verdijevom libretisti *Don Karlosa*, tražeći saradnju, jer prvo ime poželjnih kompozitora, na listi Ismail-paše, bilo je — Đuzepe Verdi.

— I veliki maestro Verdi ubrzo je odgovorio Di Loklu?

— Naravno, 26. maja 1870. godine. Mesje Di Lokl, tadašnji direktor Opere komik (Opera Comique), dobija od Verdija pismo. Kompozitor piše:

„Pročitao sam egipatski program. Dobro je sačinjen; sjajan je *mise-en-scene* (scenski raspored), i ima dve ili tri situacije koje su vrlo lepe, iako ne predstavljaju velike novine. Ali, ko ga je sačinio? Oseća se jedna vrlo iskusna ruka, koja vrlo dobro poznaje pozorište.”

— I...?, pričajte dalje, gosn Simiću!

— Samo polako! Posle mesec dana Verdi piše pismo svom prijatelju Đuliju Rikordiju: „... Di Lokl mi je poslao štampani program, sinopsis, rekavši mi da ga je sačinila jedna vrlo značajna ličnost, u šta ja ne verujem...”

— Dakle to je bio sinopsis, kratak scenario, od, ako se ne varam, 23 stranice, koji je Kamij di Lokl dobio od Ogist Marijeta?

— Tu se sada meša i Verdi i, najzad, pesnik Antonio Gislanconi, koji, konačno, uobličuje tekst. Tako je nastao libreto za *Aidu*.

— A šta je privuklo Verdija da komponuje ovu operu?

— Još 1850. pričao je meni, Slavku, lično Đuzepe Verdi, kako želi da potuče Majerbera „na njegovom terenu”, da napravi nešto veliko, i spektakularno, što bi masovno privuklo publiku. Jer Verdiju se dopadala pompezna francuska opera!

— Imam i ja jedno njegovo pismo, koje je on pisao Gislanconiju. Verdi tada već uveliko komponuje *Aidu*. Evo šta piše:

„... Na kraju, ja bih hteo da izostavim uobičajenu agoniju i izbegnem reči: ‘sačekaj me’, ‘mrtva’, ‘još živim’. Voleo bih nešto nežno, eterično, kratak duet, oproštaj od života. Aida bi trebalo da nežno padne u Radamesove ruke. U međuvremenu, Amneris, koja kleči, pevala bi *requiscant in pacem*. Ja bih postavio ovu scenu da sebe bolje objasnim...”

— I on to čini od segmenta „La fatal pietra” do kraja opere.

— Tako je.

— Imam ja još jedno Verdijevo pismo!

— To ćemo ostaviti za kraj ovog večerašnjeg razgovora.

— A šta biste mi sada Vi rekli što ja ne znam?

— Na primer, Verdijev kontakt sa Ogist Marijetom.

- Znam, postojao je kontakt i dogovarali su se.
- Da li sve vreme ?
- Naravno.
- Netačno. Direktni kontakt je prekinut tokom komponovanja opere.
- Posvađali se?

— Ne polazite od sebe. Marijet se nalazio u Parizu radi pripremanja scenografije, binskih slika, kostima i ostalih rekvizita, prema sopstvenim nacrtima, ali na osnovu predstava sa egipatskih spomenika. Međutim, izbija nemačko-francuski rat, godina je 1871. Pariz je pod opsadom i sve veze su prekinute sa Santa Agatom (gde je Verdi boravio), Milanom i Kairom. Pošto su Verdiju bili potrebni podaci o drevnom Egiptu, on se obraća svom izdavaču i prijatelju Đuliju Rikordiju, s molbom da mu odgovori na sledeća pitanja:

- Mislite na onih šest?
- Pa ne znam baš koliko ih je bilo.
- Sada ja imam reč. Pitanje pod brojem:

1. Da li je kult bogova bio isključivo prema muškarcima?
 2. Da li se pod zemljom Etiopijom, u Marijetovom sinopsisu, podrazumeva oblast moderne Abisinije?
 3. Kojem faraonu je odgovarao bezimni kralj?
 4. Gde i kada su se praznovala svetkovine, misterije, Izis?
 5. Gde su se nalazili najznačajniji hramovi u Egiptu?
- i na kraju, pod brojem: 6. Kolika je bila razdaljina između Tebe i Memfisa?

— Ja Vam se divim, gospodine Milutine, Vaše pamćenje je savršeno. Međutim, odmah mogu da Vam odgovorim na peto pitanje. Mnogi detalji u Marijetovom sinopsisu ukazuju da je bezimni kralj odgovarao faraonu Ramzesu III. Bila je to dvanaesta dinastija, period 1198—1166. godina pre naše ere. Uostalom, prema egiptologu Žanu Iberu, ovaj faraon je uspostavio klasu dostojanstvenika, koju Marijet prikazuje u svom sinopsisu. Dotični faraon je morao često da se bori protiv naroda u južnom Egiptu.

— Poznato je, i ide u prilog Vašoj tvrdnji, da je Ogist Marijet nacrte za svoje kostime opere *Aida* radio prema crtežima iz grobnice faraona Ramzesa III.

Imam još nešto ovde u džepu, pismo Kamija di Lokla, koji odgovara Verdiju na postavljena pitanja. Veliki Verdi je želeo da dobije što više obaveštenja radi pisanja *scene u hramu* kao i za *trijumfalni marš*.

- Da li je to pismo pisano u Parizu, 9. jula 1870. godine?
- Jeste.

— Čitam odgovor Di Lokla: „Ova igra, za koju ste pitali, izvodila se u dugim haljinama, laganim, svećanim ritmom. Prateća muzika bila je, verovatno, neka vrsta horskog

AIDA

pevanja. Bas, preko koga su išli visoki glasovi mladih soprana — dečaka. Ove igre prate harfe...”

— Gosn Slavko, moj tekst je isti.

— Naravno, kada ste ga fotokopirali.

— Dobro, u redu, ali o čemu sada ja Vama da pričam?

— Pričajte, na primer, kako je, kako je izgledao kralj?

— Faraon ili kralj nosio je kožni, borbeni šlem ukrašen ureusom i trakama. Obojen plavo sa belim i žutim prugama. Od oružja imao je luk, tobolac, ubojnu sekiru i mač sa sečivom u obliku kuke.

— Koliko ja znam nosio je i džilit.

— Pa to se podrazumeva. Još dve reči o Radamesu. Imao je odelo od krljušti krokodilske kože, a štit presvučen kožom nilskog konja i optočen metalom. Imam još podataka.

— Hvala, neću o kostimima, ali nešto o trubama.

— Kakvim trubama?

— Dugačkim trubama, onim koje se vide i čuju na bini dok traje scena *trijumfalnog marša!*

Maestro Verdi je, kod milanskog graditelja instrumenata, gospodina Pelitija, naručio dugačke trube u dva tonaliteta u As i Ha-duru, jer se melodija ovih instrumenata sastoji od potpuno prirodnih tonova. Ipak te dugačke trube za *Aidu* nisu bile Verdijeva, kako bih rekao, „egipatska ideja”. Šesnaest godina pre čitanja Marijetovog sinopsisa *Aide*, Verdi je pisao Antoniju Somi (Antonio Somma), libretisti njegove planirane opere *Kralj Lir*.

— A Verdi je hteo da komponuju i *Kralja Lira*?

— Zar to niste znali? Evo, piše on:

„Dragi moj Antonio”, i tako dalje i, „Ja takođe verujem da bi bilo suštinski upečatljivije i nešto vrlo karakteristično, da o p e r a *Kralj Lir*, prilikom podizanja zaves, počne zvukom dugačkih truba — fanfara”.

— A u Kairu, na premijeri *Aide*?

— Iz akata operske kuće u Kairu, lepo se vidi da su iznajmljene četiri dugačke trube, i četiri muzičara — trubača, koji su juna 1872. godine bili u sastavu pratnje kediva, prilikom posete Konstantinopolju. To su one iste trube koje su svojim zvukom uveličale i obogatile *Trijumfalni marš*, na svetskoj premijeri *Aide*. Najzad, jula 1872. godine, pozorišni intendant kairske opere, Draneht-bej, poručuje, u Milanu, još četiri dugačke trube, istovremeno tražeći od egipatskog ministra rata Ahmeda Rašid-paše da mu da četiri mirnija konja, na kojima bi muzičari, jašući ih preko bine, duvali u fanfare. Eto, toliko ja. Dobro sam se „izduvao”, kao da sam i sam sudelovao u *Aidi*. Na Vas je red, dragi Milutine! Rekoste da imate neke uspomene sa premijere.

— Tako je, ali prvo da ispunim obećanje. Verdijevo pismo, posle *svetske kairske premijere*.

— Slušam Vas.

— Pa nije ništa naročito, ali evo kada sam obećao. Dakle, svetska premijera *Aide* održana je u Kairu, 21. decembra 1871. godine. Druga predstava na svetu, premijera u Italiji, bila je u Milanu, u La skali, sedam nedelja kasnije, 8. februara 1872.

— Hoću li, najzad, čuti to Verdijevo pismo?

— Kratko i jasno. Verdi piše svom prijatelju Arivabeneu:

„Publika je dobro primila. Ne želim da izigram skromnost pred tobom, ali to je sigurno *jedna od mojih najmanje loših opera*. Vreme će je staviti na mesto koje zaslužuje. Jednom reči, mislim da je to uspeh, koji će puniti pozorišta!”, tako piše Verdi.

— Skroman čovek. Međutim, imao je i pravo. *Aida* i dan-danas puni pozorišta.

— Da li smo iscrpili sve što smo imali u planu pred večerašnju predstavu?

— Hteo sam da ispričam neke svoje utiske sa premijere *Aide* 1871, ali odustajem.

— Onda ću ja ispričati svoje lične utiske sa svetske premijere u Kairu.

— I Vi ste bili?

— Jesam, sa tatom.

— Prvi put s ocem u operu?

— Prvi, stoti put! Dakle, Kairo, piramide, pustinja. Kamile i kamilari. Pesak! Pesak na sve strane, škripi pod zubima. Nil teče uzvodno.

— Nije mi jasno.

— Teče sa juga na sever. Ako gledate na geografskoj mapi, od dole prema gore, onda bez pogovora Nil teče uzbrdo. Kektiv Ismail-paša, što je naumio to je ispunio. Iako je Kairska opera otvorena Verdijevim *Rigoletom*, posle mnogo peripetija, uspelo je Ismail-paši da dobije delo po egipatskim motivima, i to starim, prastarim; događajima koji su se zbivali između tadanjeg Memfisa i Tebe, pored sfinga i piramida, a svuda okolo krokodili. I još nešto, vrlo upečatljivo.

— A šta to, ako želite da kažete?

— Želim i to sa zadovoljstvom. Kakvu sam jeo egipatsku baklavu, u Kairu, ne možete ni da zamislite! Krenimo polako, samo što nije počelo!

/PRIGUŠENO ZVONO U FOAJEU/

AIDA

BISERI

I čin

- arija Radamesa, „Divna Aida, nebeska slika!” — „Celeste Aida!”
- arija Aide, „Donesi zemlji spas!” — „Ritorna vincitor!”

II čin

- duet Amneris i Aide, „Ratna sreća bejaše kobna tebi” — „Fu la sorte dell’ armi”
- trijumfalna scena, „Slava Egiptu i Izidi” — „Gloria all’ Egitto”

III čin

- arija Aide, „Moj rodni kraju!” — „O patria mia”
- duet Aide i Amonasra, „Divnih šuma da sveži miris dišeš” — „Rivedrai le foreste”
- duet Aide i Radamesa, „Ah, opet nadoh te, moja Aida” ... „Šta hoćeš — idi — Šta tražiš tu?” — „Pur ti riveggo”

IV čin

- duet Amneris i Radamesa, „Za greh taj, što učinih ja!” — „Odbrani sebe, spasi se” — „Gia i sacerdoti adunansi”
- Finale opere. Scena u grobnici. Duet Aide i Radamesa, „O, zbogom svete, ti dolino plača!” — „La fatal pietra!”

DOGAĐAJI 1871.

- **24. decembar, Kairo, premijera *Aide*.**
- Rođen Jovan Dučić, pesnik i diplomata.
- G. Kurbe naslikao „Mrtvu prirodu sa jabukama”.
- Knjazu Milanu Obrenoviću, (17 godina), ostala godina dana do punoletstva.
- Dž. Visler naslikao „Portret umetnikove majke”.
- U Londonu zvanično otvoren Rojal Albert hol.
- Č. Darwin napisao svoje drugo delo o evoluciji *Poreklo čoveka*.
- U Istočnoj Africi, istraživač Stenli pronalazi Livingstona i oslovljava ga čuvenom rečenicom: „Dr. Livingstone, I presume?” („Pretpostavljam, Vi ste doktor Livingston?”)
- E. Dega naslikao „Trkačke dvokolice”.
- V. Igo napisao *Strašne godine*.
- Viljem I Pruski proglašen, u Versaju, za nemačkog cara.
- P. Sezan slika „Čoveka sa slamnim šeširom”.
- K. Sen Sans, *Omfalina preslica*, prva francuska simfonijska poema.

O AUTORU

Jovan Šuica rođen je u Albaniji, u Korči. Živi u Beogradu, gde je završio Drugu mušku gimnaziju, Filozofski fakultet i Muzičku akademiju.

Bio je novinar u Zabavnoj redakciji Prvog programa Radio Beograda. Autor je emisija: Čigra, Peta dimenzija, Diližansa, Zabavnik (gde je emitovan serijal „U operskoj loži“). Član je Udruženja dramskih pisaca Srbije.

SADRŽAJ

Prolog	7
Aida	11
Andre Šenije	21
Boemi	29
Boris Godunov	41
Čarobna frula	51
Don Đovani	61
Don Paskvale	71
Evgenije Onjegin	77
Faust	87
Figarova ženidba	97
Karmen	107
Kavalerija rustikana	119
Loengrin	125
Lučija od Lamermura	133
Madam Baterflaj	141
Norma	151
Otelo	163
Pajaci	175
Prodana nevesta	185
Rigoletto	193
Seviljski berberin	203
Toska	215
Travijata	227
Trubadur	235
Verter	249
Literatura	259
O autoru	261